RANG-tall for kjøttfe

VEGARD URSET
Norsk Kjøttfeavlslag

Innledning

I kjøttfeavlen har seleksjon for absolutt tilvekst lenge vært det dominerende seleksjonskriteriet. Å få fram okser som vokser fram til ønsket slaktevekt ved en yngre alder sparer gårdbrukeren for antall framforingsdager. En får med dette mer "effektive" slaktedyr. Ønsket om å få fram dyr med høyere tilvekst har på mange måter overskygget, ikke bare andre produksjonsegenskaper, men også bruksegenskaper. Over generasjoner har seleksjon for absolutt tilvekst ført til høyere voksenvekt og at okser som slaktes ved samme slaktevekt vil være mindre biologisk modne, noe som går på bekostning av slaktekvalitet. Økt voksenvekt fører til økt vedlikeholdsbehov og gir økt fôrforbruket i den enkelte besetning. Tilvekst har også sammenheng med fødselsvekt, seleksjon for økt tilvekst vil gi større fare for kalvingsvansker ved at fødselsvekten blir høyere.
Det finnes veldig mye informasjon om hver enkelt okse som står i test på kjøttfeteststasjonen på Staur. Innføringen av RANG-tallet er en vektet verdi av fem delegenskaper. RANG-tallet har gjort det er lettere å foreta en rangering av oksene innen hver enkelt rase ut fra flere egenskaper enn bare tilvekst.

Fenotypetest for kjøttfe
Staur kjøttfetestingsstasjon ble bygd i 1998 og har mulighet til å fenotypeteste 80 okser årlig. Disse 80 plassene er fordelt mellom de fem rasene det foregår et nasjonalt avlsarbeid på.
Oksene begynner i test ved 230 dagers alder og står i test i 147 dager. I testperioden blir det foretatt daglige, individuelle registreringer av vekt, grovfôropptak og kraftfôropptak. Ut fra disse registreringene blir det beregnet tilvekst i gram pr. dag, grovfôropptak og fôrutnyttingstall (vedlikeholdsbehov fratrukket). Ved ett års alder blir oksens eksteriør og slakteegenskaper vurdert. Dette blir gjort ved lineær kåring for eksteriør og ved ultralydmåling for slakteegenskaper. I tillegg blir oksens lynne vurdert og vitale mål registrert.

Seleksjon av seminokser
Fram til og med testomgangen 2002/ 2003 ble T-tall benyttet for å rangere oksene etter endt fenotypetest. Dette var et verktøy som inneholdt mange svakheter. Teoretisk sett ville dyr med den laveste fødselsvekten, høyste 200-dagersvekten og høyest tilvekst bli rangert som nummer én. To av formelens tre ledd var sterkt påvirket av besetningseffekten. Satt på spissen dyrket man miljøforskjellen oksene hadde med seg inn til test. Ved innføringen av RANG-tallet ble det endret slik at kun registreringer foretatt på teststasjonen blir vektlagt. Dette reduserer miljøeffekten.

RANG-tallet
RANG-tallet forteller om hvordan oksen er i forhold til de andre testoksene av samme rase når det gjelder de ulike egenskapene som er vektlagt i RANG-tallet. Middel er 103 og med et standardavvik på 7. En okse med rangtall over 103 er bedre enn gjennomsnittet for testokseårgangen av den aktuelle rasen for de vektlagte egenskapene. På grunn av ulik fôring og vektlegging er ikke tallene sammenlignbare mellom årganger og raser.
RANG-tallet er satt sammen av tilvekst, grovfôropptak, fôrutnytting, kåring og ultralyd. De fem rasene som er representert på Staur har ulike avlsmål. Dette er det tatt hensyn til ved at egenskapene er vektlagt forskjellig i RANG-tallet hos de ulike rasene. Tabell 1 viser hvor mye hver enkelt egenskap er vektlagt i for de ulike rasene.

Tabell 1. Rasenes vektlegging av egenskaper som inngår i RANG-tallet.

Rase	Tilvekst	Grovfôropptak	Fôrutnytting	Kåring	Ultralyd
Aberdeen Angus	20	30	30	10	10
Charolais	40	15	25	10	10
Hereford	20	30	30	10	10
Limousin	20	20	40	10	10
Simmental	40	15	25	10	10

Modellen har blitt modifisert underveis og den kommer trolig til å bli modifisert noe i kommende testomganger. Da RANG-tallet ble vedtatt var ikke prosjektet "Måling av kjøttkvalitet på levende dyr" avsluttet. Det er mulig at raser som vektlegger mengden intramuskulært fett i sitt avlsmål etter hvert vil øke vektleggingen av ultralydmåling i RANG-tallet. Dette gjelder særlig for Aberdeen Angus og Hereford.

Grovsortering
RANG-tallet er med andre ord et verktøy for å grovsortere oksene innen hver rase ved seleksjon etter endt fenotypetest. Det er imidlertid avlsutvalget i hvert enkelt raselag som vedtar den endelige rangeringen av oksene. Uønskede eksteriøre trekk, dårlig bein- og klauvkvalitet og lynne kan være grunner til at en okse flyttes lenger ned på lista. Nært slektskap til andre seminokser kan også være innvirkende.
Innføringen av RANG-tallet har ført til en mer systematisk seleksjon for de andre egenskapene som blir registrert i fenotypetest og tonet ned den ensidige seleksjonen for tilvekst.

Kilder

Aass, L. 2004. Måling av kjøttkvalitet på levende dyr. Rapport

Norsk Kjøttfeavlslag, 2004. Regelverk for fenotypetesting av kjøttfe i Norge, versjon 5.

Sandvik, N. 2003. Tilvekstmål i storfeavlen. Kjøttfeavl 3-2003, 4-5.

Sola, P.Ø. 2003. Nytt rangeringstall på Staur. Kjøttfeavl 4-2003, 22-23.